

Самапомач Samaromas

Двутыднёвы беларускі папулярна-гаспадарскі часопіс.

№ 19 (72).

Год VI.

Вільня.

25.XI.1937 г.

РЭДАКЦЫЯ:

Вільня, Полацкая
вул. № 9—4.

Рэдактар прымае
ад гадз. 9 да 11 ран.

АДМІНІСТРАЦЫЯ
Вільня, Завальная
№ 1.

С. О. — S.

Прыклад заразьлівы. Злосна сьмяяўся блізу цэлы сьвет, калі бальшавікі пачыналі сваю першую пяцігодку. А сягоньня — па ўсім сьвеце сталіся моднымі чатыры—пяці—дзесяцігодкі. Называюць іх толькі найчасьцей „пляновымі“ гаспадаркамі. Амэрыка паміж інш. „выплянавала“ гэтак нячужаныя дагэтуль водныя запоры, каб сабраную сілу выкарыстаць для здабыцьця сілы электрычнай. Саветы раз-за-разам дзівуюць сьвет рознымі каналамі: у маі м-цы сёл. адчынілі новы 128 кілёмэтравы канал, які злучыў р. Волгу з р. Масквой, пасья чаго горад Масква меўся стацца ўнутраным морскім портам, у які прыяжджалі-б акіянскія караблі. Польшч у некалькі год выбудавала на пустым узбярэжжы вялікі новачасны морскі порт Гдыню, а цяпер сьне пляны аб разбудаваньні С. О. — S. (Centralny Okręg Przemysłowy — Sandomierz) — Цэнтральнага Прамысловага Вокругу — Сандомір. Аб гэтым С.О.—S. мы тут і затрымаемся крыху даўжэй, бо справа гэта ў пэўнай меры датыча й нашых, беларусамі заселеных, земляў у Польшчы.

Скуль узялася думка С.О.—S.?

Думка гэта ў аснове сваёй ведамая была старой яшчэ незалежнай Польшчы, і аджыла колькі год таму назад, наўперад на тое, каб выкарыстаць безработныя рукі і каб у самым цэнтры дзяржавы пабудаваць прамысловы асяродак,

які працаваў-бы, як кажуць ягонья тварцы, дзеля абароны краю.

Сам абшар С. О. — S. гэта да сягоньня йшчэ бедная малаземельная краіна. Гарадоў там мала, а гарадзкога жыхарства ёсьць толькі 17 працэнтаў. Думку разбудаваньня гэтае краіны ў С. О. — S. высунулі ўрадавыя кругі з міністрам Квяткоўскім на чале. Гэтыя людзі правялі сваю думку ў дзяржаўны бюджэт, дастаючы стуль на яе з падатковых грошаў вялізарныя сумы. Да сягоньня ўжо вялікая часць гэтых грошаў пушчана на разбудаваньне сеткі чыгунак і бітых дарог, на выпраўку дна рэкаў (Віслы), каб вадою прывозіць каменны вугаль, на залажэньне трубаў, якімі мае даводзіцца зямны газ (як замена вугля) і г. д. і г. д. Сырэц да пераробкі ў новапабудаваных фабрыках (наўперад усякія руды) мае знайсьціся на месцы і яго там ужо шукаюць.

Гэтак запраектаваны С.О.—S., паводле думкі ягоных арганізатараў, мае даць працу наўперад людзём мясцовым, а з часам мае ўсысаць у сябе надбытак працоўных рук і з іншых ваколіц краю. Акрамя таго новаарганізаваны прамысловы цэнтр мае быць добрым рынкам збыту прадуктаў земляробскіх, што так-жа не малое мала-б сягоньня значэньне.

Гэта ў грубой прыблізнасьці тыя надзеі, якія сабе й іншым абяцаюць арганізатары С.О.—S.

Ці гэтыя надзеі збудуцца хутка і ці збудуцца калі наагул — гэта іншая рэч. Важнейшая для нас тут справай было-б адказаць на пытаньне, што можа прынесьці С. О. — S. беларускаму сялянству ў Польшчы, бо й ягонья залатоўкі з падаткаў паплылі і далей паплывуць на арганізаваньне С.О.—S.

Які-б ні быў характар С.О.—S., ён так уложаны, каб у першую чаргу служыў інтарэсам польскага народу. Ды і то на пачатак з найбліжэйшых толькі ваколіц. Некваліфікаваны беларускі работнік калі й знайшоў-бы ў ім заняцьце, дык хіба толькі тады, калі наагул зьнікне змора безработьця. Ня менш рызыкаўна глядзець на С.О.—S., як на рынак збыту для прадуктаў земляробскай вытворчасьці з нашых земляў. На перашкодзе гэтаму стаіць блізу 800 кілёмэтравы прастор, які дзеліць нас ад С.О.—S. і агульны стан нашых гаспадарак. Трудна нам пры гэтых варунках вытрымаць конкурэнцыю сумежных з С.О.—S. земляробскіх районаў Польшчы, як незраўнана сільнейшых і блізкіх.

Што-ж яшчэ мог-бы наш селянін спадзявацца ад С.О.—S.? Можна мог-бы С.О.—S. перарабляць нашыя сырцы, як лес, лён, воўна, скуры і г. д. Можна! Але разам з гэтым валяцца ў забыцьце ўсе праекты розных „апякунчых“ лігаў, саюзаў, таварыстваў, якія меліся

Жыцьцё сялян у краёх дыктатарскіх

Апіраючыся на кніжку савецкага вучонага Маслова, часапіс польскіх сялян „Piast“ (№ 44) піша між іншым гэтак:

Па дваццацёх гадох „больша віцкага раю“ сям'я селяніна ў Саветах за адзін дзень працы ад 4 гадз. рана да 8 увечары атрымоўвае па 20 капеек, 2 клг. збожа, 2 клг. сена і 2 клг. саломы й мякіны і колькі кілёграмаў плодowych адпадкаў. Цэлагодні заробаток селяніна ў калгасе — 82 рублі — ідзе на дробныя закупы, як соль,

будаваць у нас сетку чыгунак і іншых шляхоў спалучэння, якімі вывозіліся-б гатовыя прадукты, вырабленыя ў пабудаваных на месцы фабрыках, у каторых да таго знайшоў-бы працу той надбытак мясцовых працоўных рук.

Як бачым, разбудаваць С.О.—С. ня сюліць нашаму беларускаму селяніну тых карысьцяў, якія з гэтага будуць мець суседнія з С.О.—С. сяляне польскія. Чаму так ёсьць? — на гэтым месцы разьбіраць ня будзем. Зазначым толькі, што пакуль ня скончыцца разбудова С.О.—С., датуль цяжка спадзявацца на нейкія паважнейшыя прадпрыемствы на землях нашых з тае простае прычыны, што прыватны капітал згэтуль уцякае, а дзяржава абслужыць некалькі мясцоў за раз, пры найлепшай нават волі, ня ў сілах.

газа (карасіна), серчыкі. Сена, салому й мякіну скармліваюць каровамі. На пражыцьцё самой сям'і астаецца збожа... Мяса наагул ніколі не ядуць, сала, цукру й расьлінных тлушчаў выпадае менш як 3 грамы на асобу ў дзень. Нічога дзіўнага, што збожа зьядаюць ужо за першыя 6—8 месяцаў, пасья чаго пачынаецца галадоўка. Аснаўны корм людзей дарослых гэта бульба, капуста й буракі і то не заўсяды да сыта.

У другой дыктатарскай дзяржаве, у Нямецчыне, хоць дыктатура пачалася значна пазьней, то аднак ужо дайшло да таго, што ўласьнік ужо двугэктарнай гаспа-

даркі ня мае права без дазволу ўладаў закалоць парасё, прадаць карову, паставіць хлеў. Улады так-жа вызначаюць селяніну цэны на земляробскія прадукты, а так-жа колькі такі селянін можа гэтых прадуктаў прадаць, а колькі затрымаць для сябе. У Швайцарскай прэсе шмат ёсьць вестак аб сялянскіх забурэньнях у Нямецчыне. Забурэньняў гэтых ня трэба браць за надта паважна: усё гэта хутчэй ёсьць доказам зьнецярплівення. Селянін нямецкі ўспамінае сягоння часы кайзэра і „гнилой Вэймарскай рэспублікі“ як часы свабоды...

Аб тым, як жывецца сялянам у Італіі, „Самапомач“ ужо пісала.

Дадаваць штосьці да гэтага было б хіба лішнім. С. В.

КАРЫСТАЙЦЕ З ПРАДОЎЖАНАГА ТЭРМІНУ!

„Самапомач“ за дарма!

Хочучы памагчы нашай беларускай перадусім моладзі, якая жадала-б паглыць свае пазнаньні з земляробскай гаспадаркі і ня мае на гэта адпаведнай літаратуры, рэдакцыя „Самапомачы“ настанавіла ДАРМА раздаць частку гадавікоў „Самапомачы“ за мінулыя гады паміж тых сваіх сталых падпішчыкаў, якія прышлюць нам адну залатоўку на пакрыцьцё коштаў перасылкі.

А знача, хто да 15.XII сёл. аплаціць падпіску за сёлетні 1937 год і прышле акрамя таго залатоўку на перасылку, той акрамя сёлетняга часапісу дарма атрымае йшчэ два гадавікі „Самапомачы“ за мінулыя гады. Да рассылкі маем гадавікі за гады: 1933, 1934, 1935 і 1936. Пры перасыльцы грошаў трэба паказаць з якіх двух гадоў хто хоча атрымаць гадавікі. Хто цэлую сёлетнюю падпіску аплаціў, а хоча атрымаць гадавікі з мінулых гадоў, той павінен прыслаць толькі адну залатоўку, з азначэннем „на гадавікі“.

Дык карыстайце з рэдкай аказіі, якая больш не паўтोरываецца. Паведамце аб гэтым сваіх суседзяў і знаёмых. Ведайце, што кожны гадавік гэта самастойная гаспадарская чытанка: знойдзеце там цікавыя і карысныя рады аб гаспадарцы палёвай, сенажатнай, гадаўлянай, малачарскай, вэтэрынарнай помачы, аб хатняй гаспадарцы, жаночкай і г. д. — Карыстайце!

Выдавецтва „Самапомачы“.

Вільня, Завальная 1.

U krainie tysiąc wazioraū²⁾

(Jak żyvuć sialanie ў Finlandyi).

Abšar hruntu finskich haspadarak pakazvaje, što heta kraina drobna-ziemlarobskaja. I adtak, vysoki rovień svaje sobskaje kultury kožnuju takuju haspadarku pazvoliū pastavić tak vysaka, što i najdrabniejšy haspadar biady nie adčuvaje. Surovy paŭnočny klimat nie pazvalaje tut na šyrokuju ruku zajmacca palavodztvam. Jašče prad čатырма hadami 70 prac. patrebnae ў kraj pšanicu treba było pryviezci z-zahranicy: siahoŭnia finy pryvoziać z-zahranicy ўžo tolki 30 prac. pšanicu i 10 prac. żyta! Usiu reštu pakryvajuc z prадукцыі krajovaj. Hetki ūzrost krajovaj prадукцыі rašlinnaj staŭsia mahčымym tolki dziakujučy tamu, što pracavityja finy patrapili vykarystać najmienišyja kusočki ziamli, navat takija, jakija ў іншым miescy lažali-b jak bieskarysny niaŭžytak. Peŭna-ž, što kab hetkuju hlebu zrabіć uradžajnaj, treba było šmat ulažыć u jaje pracy i hrošaŭ. Druhaja reč, heta razumna viedzienyja proby z hadavaŭniem novych sortaŭ usiakaha nasieŭnia, jakoje navat u surovych klimatyčnych varunkach vyznačajecca vialikaj plodnaściu, adpornaściu na chvaroby i vymahaje karotkaha času na ūzrost i dašpiavaŭnie.

Žyviołahadoŭla ў Finlandyi tak-ža staić wielmi vysaka. Davoli zaznačыć, što prадукты žyviołahadoŭli,

jak maśla, syr, jajki, skury i h. d. nia tolki pakryvajuc usio zapatrebavaŭnie kraju, ale 30 prac. (treciaja časć) hetych prадуктаŭ vyvozicca zahranicu, pierad usim u Anhliju i Niamieččynu. U 1935 h. napr. bylo vyvieziena 10.2 mil. klh. maśla i 4.2 mil. klh. syru. Jak ceniać finy svaju prадукцыju žyviołahadoŭli, vidać choć-by z taho, što jšče ў 1913 h. jany dabravolna zaviali ў siabie vostry kontrol usich vyvoznich prадуктаŭ. Ad henaha času zahranicu traplajuć tolki prадукты najlepšyja. Tamu i zahranica finskich tvaraŭ što raz bolš šukaje i dobra za ich placić.

Specyjalnaścij Finlandyi ў halinie žyviołahadoŭli jošć hadoŭla paŭnočnych aleniaŭ (reniferaŭ) i žviar-koŭ na futry. Renifery hadujucca tolki ў dźviuch paŭnočnych pravincyjach. Naličajuć ich tam 200.000 štuk. U hod zabivajuć kala 40.000 štuk, z čaho atrymoŭvujuć 1.5 (paŭtara) mil. klh. miasa i aprača taho darahija na ūsim sviecie skury, sposab vyrabu jakich finskija sialanie ūspomnienych pravincyj Laponija i Petsamo trymajuc u vialikim sakrecie. — Futranaja žviarki hadujucca ў asobnych fermach, jakich naličajuć da 300.

Najbolš dachodnym adnak zaniaćciem žycharoŭ Finlandyi jość haspadarka lasnaja, bo lesam pakryta bolš jak try čecvierci ahulnaha abšaru Finlandyi. Les nia tolki vyvozicca z Finlandyi zahranicu, ale i ў kraju paŭstali vialikija fabryki (celulozy, papiery i h. d.),

Што, як і калі рабіць?

(Земляробская тэхніка).

На збазовых рынках

Яшчэ прад сёлетнім жнівом і па жніве чуваць былі галасы аб неўраджаі. Нядаўна апублікаваныя весткі Статыстычнага Ураду паказваюць, што неўраджаі быў значна меншы. Не аднаго цікавіць, чаму цэны на збожа, хоць ураджаі на яго быў меншы, усё-ж ня высокія і нават трудна заручыцца, што значна папярэдняга вясной Каб зарыентавацца ў гэтых справах, трэба хоць коратка глянуць, як гэта справа прадстаўляецца ня толькі ў краі, але заганіцай.

Як ведама, крызыс у земляробстве паўстаў з таго, што за шмат збожа сеялася ў такіх заморскіх краёх, якія маюць вялікія вольныя прасторы, як Амэрыка, Аўстралія і г. д. І адначасна з гэтым спажыцьцё таго-ж збожа ня толькі адпаведна не павялічылася, але наадварот — абніжылася, бо сьцьверджана, што з узрастаючым дабрабытам людзі ад стравы мучной пераходзяць да мясной. У шмат краёх набраліся гэтак вялікія запасы збожа, якога ня можна было прадаць. І гэтыя запасы, якія ў кожную хвіліну маглі быць выкінены на рынак, абніжылі цану збожа.

Гэтак было да 1934 году. У гэтым годзе ў Злучаных Штатах Паўночнай Амэрыкі здарыўся неўраджаі, які паўтарыўся ў 1935 і 1936 г. Не апраўдалі сябе спадзяваныя ўраджаі і ў Аргентыне. Прадукцыя збожа так абніжылася, што яго не хапала на бягучыя патрэбы. Пайшлі тады ў ход запасы з мінулых гадоў,

якія ў жніўні м-цы сёл. таксама вычэрпаліся. Гэта было прычынай, чаму цэны на збожа паправіліся ва ўсіх краёх.

У 1937 годзе палажэньне радыкальна змянілася. Па ўсім сьвеце значна пашырыліся абсева пшаніцы і таму ўраджаі яе перавышыў ураджаі з папярэдняга 1936 г. блізу на 135 мільёнаў квінталаў*). Земляробы скрозь рахавалі, што запатрэбаваньне на пшаніцу будзе большае, бо некаторыя вялікадзяржавы пачалі сільна зброіцца, уключаючы ў ваенныя запасы й збожа, якое ёсьць канешнае на прахарчаваньне вялікай арміі. Тымчасам з розных прычын запасы збожа для заапрывітанаваньня арміі рабіліся значна меншыя ад спадзяваных. Дзеля гэтага запатрэбаваньне на збазовым рынку ўтрымалася на роўні папярэднім і прыходзіцца рахавацца з тым, што ўсяго сёлетняга ўраджаю выпрадаць ня ўдасца. Гэта знача, што ў будучым годзе ўзноў патворацца запасы, якія нанова будуць зьбіваць цэны ўніз. Ужо сягоньня цэны гэтыя ў Зл. Штатах Паўн. Амэрыкі апалі ніжэй коштаў сабевартасьці, а з часам гэта абніжка пойдзе хіба яшчэ ніжэй.

Як бачым, палажэньне на міжнародных збазовых рынках наагул прадстаўляецца непамысна, а калі абшар абсева збожа ня будзе агра-

*) Квінталь мае 100 кілёграмаў, або 6 пудоў і 10 фунтаў.

нічаны, дык магчыма, што гэты стан рэчаў пагоршыцца йшчэ больш.

Усё гэта й на гаспадарцы нашай: і ў нас хоць сёлетнія ўраджаі былі меншыя ад леташніх, то цэны аднак ня высокія. Купец, які збожа вывозіць, на краёвым рынку плаціць за збожа толькі гэтулькі, каб пасья магчы з пэўным зыскам прадаць тавар на рынку заганічным. А дзеля таго што цэны на гэтым рынку нізкія, дык трудна вымагаць, каб цэны гэтыя ў нас былі высокія. Уплыў заганічных рынкаў на нашыя ёсьць тут выразны.

Акрамя таго ёсьць яшчэ прычыны чыста мясцовыя, якія таксама абніжаюць цэны. Як ведама, з-за нястачы пашы сьяне пачалі прадаваць жывёлу. Дзеля гэтага й тая часць збожа, якая нормальна магла-б быць скармленай у гаспадарцы, таксама йдзе на рынак і зьбівае цану. Змяняе гэта з аднае стараны спажыцьцё збожа ў гаспадарцы, а з другой — павялічвае продаж гэтага-ж збожа на рынках. Акрамя таго мясамі добра ўраджіла сёлета бульба якою можна змяніць часць збожа, чым яшчэ больш абніжаецца запатрэбаваньне збожа ў гаспадарцы. Іншымі словамі кажучы — пазволіць гэта земляробам збожа, заашчаджанае на спажыцьцю, празначыць на продаж. Гэта ўсё знача, што земляробы ў нас і сёлета змогуць кінуць на рынак ня менш збожа, як летась; а ў кожным разе места недастатку збожа не адчуе.

Дзеля таго што продаж збожа на рынку ў нас здаецца будзе разложана роўнамерна на цэлы год, можна спадзявацца, што цана на вясну падыймецца. Але ня шмат.

Гэтак наагул прадстаўляецца справа на збазовых рынках у нас і заганіцай. Не дае гэта падставаў

dzie lasny matarjal vykarystoŭvujecca jak niezamienny syrec. Jak važnaj składowaj častkaj narodnaje haspadarki Finlandy jošč haspadarka lasnaja, viđač choć-by z taho, što mižnarodnaja Eŭropejskaja kcnvencyja lasnych eksportaŭ ETEC, da jakoj naležač usie krajny vyvoziačyja lasny matarjal, pryznaje Finlandy štohod najbolšyja vyvoznaja kontyngienty. — Pry ūsim hetym cikava adnak zaznačyč, što lasnaja haspadarka ū Finlandy da siahoŭnia jšče viadziecca sposabam čysta naturalnym: les tolki siačecca, ale ani zasadžvajecca, ani zasiejvajecca. Apošnim časam adnak, kali pačali vyrubyvač asabliva šmat lesu, dyk i tut haspadarnyja finy ūžo zahavaryli ab tym, što treba lasnuju haspadarku viešci z abrachunkam: u takim vypadku spadzajucca, što zapasy tavaru nia zmienšacca, navat tady, kali ū hod buduč vysyakač lesu dvojčy hetulki, kolki vysyakajuč siahoŭnia.

Što adnak asabliva kidajecca ū vočy ū finskaha sielanina, heta jahony dabrabyt i kultura, niezaležna ad taho, ci heta sielanin drobny ci bujnjejšy. Davoli skazač, što ū Finlandy blizu niama zusim niahramatnych, usiudy čystata i paradak, nia tolki harady, ale miastečki, bolšašc siołaŭ i paasobnych chutarou majuč elektryčnaje ašviatełnie i elektryčny pahon (silu), školnictva lohka dastupnaje nia tolki pačatkavaje, ale siaredniaje j najvyšejšaje. Da hetaje zamožnašci Finy

dajšli dziakujučy šyraka ražvitaj u kraju kooperacyi. Heta halina finskaha žyčcia zasluhcŭvaje na toje, kab ab joj pahavaryč asobnym razam. Tut-ža tolki adciemim suchija ličby. I tak u 1935 h. semych tolki spažyvieckich kooperatyvaŭ u Finlandy bylo zarejestrovana 7.251 (čyнных 5.460). Małačarskich kooperatyvaŭ u hetym samym časie bylo 696. Usie kooperatyvy zarhanizavany ū 10 handlovyh kooperatyŭnych centralach. Jak hetyja centrali pracujuč, pakazvaje pryklad choć-by centrala małačarskaja „Valio“, jakaja prapušcila praz svaje ruki 93 prac. usiaho masla i 57 prac. usiaho syru vyvožanaha z Finlandy zahranicu, adna tolki kooperatyva spažyvieckaja „Elanto“ ū Helsinkach maje svaje sobskija fabryki, tavarnyja damy, bojni (392), kramy, u jakich pracuje kala 3.000 rabotnikaŭ. Viadzie jana pry hetym 15 restaranaŭ. Letas-ža heta kooperatyva pabudavala „kryštaľavy paľac“, u jakim znajšli pamiaščeŭnie: restoran, kramy i zala dla kino na 1.500 asobaŭ. Zrazumieľaja reč, što ūsio vytračana-je ū hetkaj kooperatyvie varočajecca jejamu-ž siabru-pajščyku.

Na kolki kooperacyja ražvita ū Finlandy, viđač choć-by z taho, što fin Vaino Tanner ūžo doŭhijaj hady žjaŭlajecca biazžmiennym staršynioj Mižnarodnaha Kooperatyŭnaha Sajuzu.

Ale ab hetym inšym razam.

K.

Абгаспадараваньне няўжыткаў

У шырокай прыблізнасьці ўзята, кожны дзесяты гэктар у нас гэта няўжыткі: балаты, зыбнягі, імшэньнікі, сыпучыя пяскі і г. д. Дзеля нястачы прыгодных да абрабляньня грунтоў — з аднае стараны і ўзросту ліку насельніцтва — з другой, вочы нашы што раз больш зьвяртаюцца ў бок гэтых няўжыткаў. Бо досьледы краёвыя і загранічныя ясна паказваюць, што часьць гэтых „няўжыткаў“ можа быць выкарыстана ці то на звычайнае ворнае поле, ці на сенажаць і пасьбішча ці ўрэшце на лес або на гаспадарку рыбную. У кожным разе ў шмат выпадках няўжытак можна абгаспадарыць, што земляробу пазваляе мець з гэтага пэўны даход, тады як някранутыя няўжыткі пераважна зьяўляюцца цяжарам. Асабліва пільную ўвагу трэба зьвярнуць на тарфянішчы, бо сьцьверджана, што малым ужо коштам можна замяніць іх на зусім добры грунт ворны, на якім можна сеяць і гадаваць большую часьць нашых расьлін, або ў найгоршым выпадку мець на вельмі добрую сенажаць ці пасьбішча. Усялякія грунты падмоклыя, імшэньнікі і г. д., таксама як і тарфянішчы, трэба на-

да вельмі ружовых надзеяў. Натуральна, могуць здарыцца непрадбачаныя выпадкі, якія сытуацыю на збазовых рынках маглі-б да званьня зьмяніць. Але гэта ўжо справы, на якіх трудна нешта будаваць наагул.

ўперад асушыць. Звычайна хапае на гэта адкрытых равоў, якія можна выкапаць звычайным гаспадарскім спосабам. Натуральна, улажэньне пляну асушкі, вызначэньне кірунку равоў, іхнюю шырыню і глыбіню павінен зрабіць чалавек з справай абазнаным (мэліорацыйны тэхнік). Выдаток на гэтага тэхніка і ёсьць адзіным галоўным выдаткам; рэшта выконваецца спосабам гаспадарскім.

Справа няўжыткаў у нас мае йшчэ і тое значэньне, што агульная плошча іх не паменшаецца, а наадварот, у пэўных выпадках яшчэ павялічваецца. Гэткі выпадак здаецца напр. тады, калі гаспадар капае торф на апал, пасьля чаго астаюцца менш ці больш глыбокія ямы, у якіх зьбіраецца дажджавая вада, каторая йшчэ больш падмачвае ўсё тарфянішча. Тымчасам равы гэтыя можна злучыць у адзін ці колькі ставоў, у якіх можна завесці гаспадарку рыбную дзеля гадоўлі калі ня карпаў, дык прынамся карасёў, якія вельмі нявыбрэдныя.

Глебы пяшчаныя, лішне сухія дзеля абрабляньня іх як поле ворнае, а асабліва пяскі-сухавей. трэба канешна засадзіць лесам. Да нядаўна лесу было ў нас даволі, але вялікая часьць яго апошнім часам была вынішчана і далей усё высыкаецца. Мае гэта блягі ўплыў на клімат, выклікаючы між іншым вясной вялікія паводкі (разводзьдзе) і г. д. Трэба дзеля гэтага сухія прасторы засаджаць лесам. прыймаючы пры гэтым пад увагу, што калі

пясок сухавей не напаткае на дарозе ніякай перашкоды ў постаці лесу, дык пры сільным ветры можа засыпаць як сенажаць, так і ворнае поле, зьменьваючы іх на няўжытак. У Эгіпце, дзе старанна выкарыстоўваецца кожная пядзя зямлі, на гэткае абсаджваньне лесам сыпучых пяскоў і на іхнюю небяспеку зварочваюць аддаўна вялікую ўвагу. У паўночнай Амэрыцы не агледзіліся як высеклі аграмадныя прасторы лесу. Было гэта прычынай пяшчаных бураў, якія пачалі дакучаць тамашняму земляробскаму жыхарству. Была гэта так-жа адна з прычын леташняга ў Амэрыцы неўраджаю. Толькі апошнім часам грамадзкія і ўрадавыя кругі Паўн. Амэрыкі зьвярнулі большую ўвагу на няшчасці пяшчаных бураў і пільна абсаджваюць дрэвамі лясныя паясы, якія затрымоўваюць пяскі, недапускаючы да засыпаньня ворных абсееных палёў.

Трэба дзеля таго імкнуцца да замены няўжыткаў на гаспадаркі лясныя, рыбныя, ворныя, сенажаці й пасьбішчы, але наўперал не дапускаць, каб абшары няўжыткаў павялічываліся. **З. К.**

Два гады ўжо выходзяць „Wiadomości Białoruskie“

якія стала інфармуецца польскую прэсу і ўсе найвышэйшыя ўстановы ў Польшчы аб беларускім жыцьці, аб нашай долі і нядолі. Акрамя падзеяў агульна-беларускіх, „Wiad. Biał.“ зьмяшчаюць і правяраныя матэрыялы з жыцьця нашай вёскі. Дык пішэце ў рэд. „Wiad. Białoruskich“ (Вільня, Завальная 1) карэспандэнцыі аб цікавых здарэньнях з беларускага жыцьця ў Вашай ваколіцы. Пісаць можна па-беларуску.

Інж. Ад. Клімовіч.

Асновы земляробскай эканомікі.

13)

Аб гаспадарцы грашмі.

Перш чым замкнуць гэтыя найагульнейшыя асновы земляробскай гаспадаркі, трэба яшчэ кінуць хоць скромны праменьчык сьвятла на пытаньне гаспадаркі грашмі. Ведаць можна з-гары, што шмат для каго гэта справа пакажыцца лішняй, а ў найлепшым выпадку няістотнай. Не адзін скажа „абы грошы, дык гаспадарыць кожны патрапіць“. І ў гэтым найбольшая небяспека. Што справа гаспадаркі грашмі не такая лёгкая, як каму можа здаецца, відаць хоць-бы з таго, колькі ўласнікаў вялікіх гаспадарак і ня меншых грашовых сумаў кончылі банкруцтвам. Мелі-ж яны і гаспадарку, і грошы, няраз нават вялікія грошы. І што? Банкроты! Не заўсёды з свае віны, з віны жыцьця „на шырокую руку“, а толькі дзеля найзвычайнейшага няўменьня гаспадарыць грошам. А трэба зразу зазначыць, што хто ня ўмее гаспадарыць грашом, той не патрапіць гаспадарыць і залатоўкай.

Але пашто сьгаць да тых як-ні-як, а ня гэтак ужо многалічных, калі кругом ёсьць шмат прыкладаў больш зразумелых, больш непасрэдных. Даволі вярнуцца думкамі дзесяць год таму назад, у часы гэтак звананага дабрабыту, 1926—29 г. Здавалася та-

ды, як гэта проста й лёгка можна збагацець! З-за кожнага вугла сьлюлі чалавеку пазыкі, заахвочывалі... І колькі-ж пасьля гэтага асталося гаспадарчых трупоў, якія ў гэны час таксама былі поўны веры ў тое, што найважнейшая рэч гэта грошы, усё роўна — свае, ці пазычаныя; абы толькі іх мець.

Грашовая гаспадарка наагул, а тымбольш у земляробстве гэта зьявішча часоў навейшых і нават найнавейшых. Таму істота і заданьне грошаў у гаспадарцы так мала ведамая і таму на гэтым земляроб наш найчасьцей „апарыцца“.

Перагледзьмо ж найважнейшыя этапы грашавой гаспадаркі ў земляробстве.

Аснаўныя стаўпы земляробскай гаспадаркі: зямля, праца й капітал, як былі раней, так і сьгоньня зьяўляюцца асноваю. Толькі іхнія ўзаемаадносіны ў працэсе вытворства сталіся іншымі. Зямля сьгоньня мусіць выкарыстоўвацца сільней, бо ў параўнаньні з насельніцтвам запас зямлі стала зьмяншаецца. Дзеля захаваньня роўнавагі й абодва астатнія складнікі вытворства, праца й капітал, мусяць так-жа падняцца вышэй. Калі-ж параўняць чыньнік працы й капіталу, дык і тут выбіваецца патрэба павялічыць чыньнік капіталу ў параўнаньні з павялічаным чыньнікам працы. І тут упіраемся ў самае балючае месца — недастаток у гаспадарцы прадукцыйнага капіталу.

Чалавек, які з дзеда — прадзеда вядзе земляробскую гаспадарку, з гэтым недастаткам спаткаецца радзей, бо ён інстынктоўна адчувае, што можа яму гаспадарка даць. Інакш бывае з тымі, што пры-

Бульбоўнік як паша

Хоць праўду кажучы позна ўжо аб гэтым казаць, каб з сказанага карыстаць яшчэ сёлета. Але хай сёлетняя навука захавецца на год наступны.

Пад канец сёлетняга лета, калі ўраджай бульбы быў яшчэ няведаны, а ўраджай усялякай пашы прадстаўляўся блага, земляробы пачалі стасаваць розныя пашы заменныя, якія дагэтуль мала, а часам і зусім ніколі ня ўжываліся. Некаторыя пашы, як напр. крывяная мука, аказаліся сусім добрымі, іншыя ж значна горшымі, стасаваць якія змушала толькі крайняя бяда. Сярод гэтых апошніх сям-там аказаўся й бульбоўнік.

Мы ня раз ужо зварочвалі ўвагу, што абрывацьне лістоў, а тым больш цэлых каліваў падчас узросту пашных асабліва расьлін вельмі шкодна ўплывае на рост гэтых жа расьлін. Лісты расьлін гэта жалудак, які травіць увесь корм, каторы расьліна прыймае сваім карэньнем з зямлі. Толькі пасья пераробкі ў лістох корм гэты становіцца матарыялам, з якога паўстаюць новыя лісты, карэньне, насенне і г. д. Калі-ж з расьліны абдзерці лісьце наперал, дык яна перастае разьвівацца ў узросьце дагуль, пакуль ня вырастуць новыя лісты. Дзеля гэтага абрываць лісты з расьлін можна толькі незадоўга прад сабіраньнем самае расьліны з поля. Асабліва гэта важна для расьлін акупных (бульба, бурак), якія растуць аж да самага блізу збору.

Тымчасам сёлета ў некаторых гаспадарках пачалі абрываць лісты з бульбоўніку ўжо ў м-цы ліпні, блізу за два месяцы перад капаньнем. Ня трэба даказываць, што ў гэтых гаспадарках ураджай на бульбу быў значна меншы, чымся мог-бы быць, калі-б бульбоўнік быў захаваны цэлы. У ліпні м-цы бульба толькі й расьце йшчэ цэлай сілай. Калі-ж у гэту пару абрываць лісты, дык расьліна, замест гнаць рост самых бульбінаў, павінна спачатку выгадаваць нанова лісты. Пакуль гэта станецца, пройдзе надарма ня мала часу, каторага расьліна пасья ўжо ніяк не дагоне.

Да ўсяго гэтага трэба зьвярнуць увагу, што сьвежы бульбоўнік ёсьць пашай неасаблівай, якую жывёла ёсьць толькі з бяды. Ужываецца такі бульбоўнік пераважна толькі для корму скаціны і то малымі толькі порцыямі, бо ў бульбоўніку ёсьць шкодная для здароўя складовая частка *соляніна*. Практычныя гаспадары радзяць не даваць скаціне бульбоўніку на зялёна, а толькі або высушаны на сена, або йшчэ лепш — у форме кішонкі. Сушыць бульбоўнік трэба канешна на казлах ці на прэплатках, бо сам бульбоўнік бывае мясісты, мае ў сабе шмат вады, якую выпараваць звычайным сушэньнем было-б вельмі цяжка. Калі-ж хто захачеў-бы з бульбоўніку прыгатаўляць кішонку, дык няхай такая кішонка будзе ня з самага толькі бульбоўніку, але ў перамешцы з пашамі іншымі: жывёла тады гэтую кішонку смачней зьядае.

У будучыні, калі-б здарылася патрэба карміць жывёлу бульбоўнікам, дык жаць яго трэба прад самым засыханьнем на пні. Бульбоўнік, які ўжо засох на пні, або які заражаны хваробамі, паплямлены, падгниўшы і г. д., на пашу ня грыгодны. З гэтага вынікае, што бульбоўнік павінен быць цалком зялёны і сьвежы. З другой стараны, каб раньне скашэньне бульбоўніка не затрымала ўзросту бульбы, трэба касіць яго не раней як за два тыдні прад капаньнем бульбы. Дзеля таго што з сушэньнем бульбоўніку бывае шмат клопату, найлепш рабіць з яго, у перамешку з іншай зялёнай пашай, зялёную сечку і квасіць. Заквашанага гэтак бульбоўніку можна даваць ня больш як 15—20 клг. на дзень і штуку.

З усяго гэтага, ясна, што бульбоўнік дае пашу горшага гатунку. Жнучы ці косячы бульбоўнік на пашу, трэба паступаць вельмі асьцярожна: ня браць яго за рана, каб гэтак не ўцярпеў ураджай бульбы, і ня браць за позна, бо з гэтага бульбоўніка ня будзе ўжо ніякай пашнай карысьці. *Паз.*

**Купляйце і
выпісвайце!
БЕЛАРУСКІ АДРЫЎ-
НЫ КАЛЕНДАР
на 1938 год**
Цана 1 экзэмпляра 50 грашоў,
з перасылкай 75 гр.
Беларуская Кнігарня „Па-
гоня“: Вільня, Завальная 1.

ходзяць на гаспадарку, ведаючы аб ей гэтулькі, колькі можна даведацца з розных падарожных апавяданьняў, або гледзячы з цягніковага акна. Гэткія людзі — і ня толькі гэтакія — найчасцей увесь запас гатоўкі ўмяшчаюць у куплю самае гаспадаркі забываючыся (ці недацэньваючы), што капітал уложаны ў зямлю сам-сабой ёсьць мёртвым, ня то што няздольным даваць які-небудзь даход (працэнт), але часта нават зьядае самога сябе. Каб гэты капітал зямлі аплодворыць, каб яго змусіць „радзіць“, яму канешна трэба дадаць капітал прадукцыйны — капітал жывога й мёртвага інвэнтару і капітал абаротны. Калі гэтага не зрабіць, дык найлепшае поле будзе ляжаць дзірваном ці — у лепшым выпадку — зарасьце травой і хмызьняком.

Да справы патрэбы прадукцыйнага капіталу йшчэ вернемся пры канцы. Цяпер-жа колькі слоў аб тым, якая роля грошаў у гаспадарцы земляробскай і якая іх роля ў іншых галінах гаспадарчага жыцьця, напр. у гандлі і промысьле. Каб усьведаміць сабе гэту розніцу, трэба зразу сказаць, што грош грошу ня роўны. Наша беларуская народная прыказка добра гэта выражае, кажучы, што „грош ня той што ляжыць, а той што бяжыць, той дае жыць“. Іншымі словамі грош тады толькі карысны, калі ён знаходзіцца ў абароце, калі „бяжыць“. Як-жа гэты „бег“ граша прадстаўляецца ў земляробстве і як напр. у гандлі?

Земляроб раз у год жнець, раз малоціць, а знача капітал уложаны ў польную гаспадарку варочаецца толькі раз у год. У гадаўлянай гаспадарцы гэта

справа йшчэ павальнейшая, бо што-ж вырасьце за адзін год? Хіба трус (кролік) ці курыца. А знача і ў жывёлагадоўлі абарот уложанага капіталу адбываецца вельмі памалу. Вынятак толькі можа быць у гаспадарцы, дзе прадаецца малако і малочныя прадукты.

Інакш зусім справа прадстаўляецца ў гандляра ці ў такога напр. пекара або мясьніка: у іх пушчаны ў абарот грош вяртаецца за тыдзень, найдалей за два; ці інакш кажучы ён за год абвернецца 26, а нават і 52 разы, за кожным разам прыносячы свайму гаспадару пэўны працэнт. Зразумелай дзеля таго павінна быць справай, што адно значэньне мае той самы грош у руках земляроба і зусім другое — у руках гандляра ці прамыслоўца. А з гэтага ясна, што земляробу не па сілах браць пазыкі на тых варунках, на якіх бярэ іх такі гандляр ці прамысловец. А ўжо ў ніякім выпадку ня можа земляроб браць пазыку на вэксаль, які нямецкія земляробы па службе называюць *першым гваздом у гаспадарскі гроб*. Вэксаль у земляробстве гэта згуба!

Урэшце абяцанае слова, што да вышні прадукцыйнага капіталу. Ня можа быць мовы аб нейкім на гэта рэцэпце, бо ня роўна інтэнсыўна ўсюды гаспадарыць. Але як агульнае правіла мусіць быць, што купіўшы патрэбны інвэнтар жывы і мёртвы, гаспадар-земляроб павінен мець яшчэ гэтулькі гатоўкі, каб мог у працягу цэлага году гаспадарыць „зкішана“. Выдаткі гэтыя можна адпаведна зьменшыць там, дзе ёсьць у працягу году даплыў гатоўкі за запэўненую прадажу напр малочных прадуктаў ці якой штуці жывёлы на мяса.

Пазычкі на выкармліваньне жывёлы.

Цэны на большых рынках апошнім часам так устанавіліся, што за скаціну худую плацілі ў два, а нават у чатыры разы менш, чым за скаціну належна выкармленую. Прычына гэтага ў тым, што продаж худых штук на рынак ёсьць вельмі вялікая, а выкармлених — малая. З-за нястачы пашы селянін у большасьці выпадкаў ня можа выкарміць свае жывёлы на клуста, а нястача гатоўкі не пазваляе дакупіць пашу за грошы.

Пры гэтых варунках абегла кругом вестка, што ўрад урухоміў пазычкі на закуп пашы для кормнае жывёлы. Нічога тымчасам ня ведама аб фармальнасьцях, якія трэба выканаць, каб з гэтых пазычак скарыстаць. Застанавіцца тут трэба аднак над пытаньнем прынцыповым — ці такую пазычку аплаціцца браць, а гэтым самым ці варта гэтай пазычкі старацца.

Выяснім гэта на прыкладзе. Дапусьцім, што маем худую штуку вялікай скаціны, якая важа 350 кілёграмаў. Дзеля таго, што цэны на цэнтральных рынках на худую скаціну сягоньня трымаюцца паміж 0,25 і 0,55 зл., у сярэднім 35 зл. за 100 кілё жывой вагі, дык за штуку гэтку атрымалі б каля 122 з паловай златаў. Калі за гатоўку атрыманую з успомненай пазыкі купіць пашу і штуку гэту выкарміць, дык вага ейная падыймецца на нейкія 20 прац., гэта знача будзе такая штука важыць каля 420 кілё. Пры перагоце ці перавозе на рынак, выкармленая штука траціць на вазе. Хай гэта страта выносіць 30 клг. Цана за выкармленую жывёлу выносіць у сярэднім 0,75 зл. за кілёграм жывой вагі. Тады за штуку, якая важа 390 клг. (па адлічэньні 30 клг. на страту пры перавозе), атрымаем 292 зл. 50 гр., г. зн. на 170 зл. больш, чымся за гэту самую штуку някармленую, худую.

Гэтыя лічбы трэба разумець як прыклад. Ня знача гэта, што ў кожным выпадку так заўсёды будзе, бо гэта залежа шмат ад якіх варункаў. Зыск гэты можа быць большы, можа быць і меншы. Земляроб павінен дакладна аблічыць, ці такое выкармліваньне яму аплаціцца ці не.

Каб усьцерагчыся магчымых стратаў, трэба ўзяць пад увагу гэтыя акалічнасьці. Асновай выкармліваньня павінна быць собская танная бульба. Хто бульбы ня мае і мусіў-бы купляць яе за гатоўку, таму выкармліваньне надта не аплацілася-б. За гатоўку трэба купляць канцэнтраваную фабрычную пашу бялковую, у вынятках выпадках можа крыху сена ці канюшыны. Далей, выкармліваньне аднэй штукі не павінна даўжэй трываць як тры месяцы. Гэта знача да выкармли-

Kutok dla haspadyniaŭ

Vitaminsy i avitaminoza

У корміе ўсіакай жывёлы, а тым болш у корміе чалавіека, акрамя суцэстак азоту, фосфару, поташу і вапны, якія логка вылавіць знымі хемічнымі спосабамі, павінны јшчэ знаходзіцца суцэсткі званыя *vitaminami*, якіх вылавіць ня можа, а значэньне якіх јошч так-жа аграмаднае. Davoli zaznačycь, што нястача ў пашы вітамінаў бывае прычынай паралізу нерваў і вельмі вялікай pieramienu hetak zvanых orhannaŭ unutanaj sekrecyi.*) Ale nie zabiahajma napierad.

Na kolki vitaminsy јошч važnaj składovaj častkaj žyviolinaha j ludzkaha arhanizmu, na hetulki dašledvańnie istoty j značeńnia hetых vitaminsy tolki pačalošia. Dahetul ustanovleny try hatunki vitaminsy: vitamin A, vitamin B, i vitamin C, Amerykanskija vučonyja pracujuć nad adkryćciom vitamina D. Možna dumacь, što j hety vitamin nie apošni. Ale my tut zatrymajemsia chvilinku nad tymi vitaminami, jakija ўžo bolšmienš viedamyja, znača A, B i C.

Vitaminin A padhaniaje rost. Z niedostatku hetaha vitaminu vystupaje razmiakčeńnie kašci; na ciapło vielmi adporny; znachodzicca ў maśle, u rybim tranie i ў jaječnym žaŭtku; raspuskajecca ў klustašci.

Vitamin B tak-ža padhaniaje rost. Pры niastačy hetaha vitaminu nastupaje viedamaja ў chatnich ptu-

*) sekrecyja=vydzialeńnie.

ваньня трэба браць штукі ня лішне старыя, лепш малодшыя, бо гэтыя лепш выкарыстоўваюць пашу і лёгка выкармливаюцца. Штуку старую, замораную ня можна выкарміць нават і за 6 месяцаў, а гэта ўжо зусім не аплачвалася-б. Далей, жывёла празначаная на выкармліваньне павінна быць зусім здаровай, бо хвора, асабліва на сухоты, наагул ня дасца выкарміць. Земляроб ня толькі на гэтым нічога ня выйграў-бы, але напэўна страціў-бы, бо акрамя гною нічога ад такой штукі ня меў-бы.

Трэба так-жа звярнуць увагу, што гной ад жывёлы кормленай высокавартаснай пашай бывае без параўнаньня вышэйшай якасьці, чым ад жывёлы трыманай на саломе і бульбяных лупінах. Ня трэба лаказваць, што поле пагноенае лепшым гноем дае большы ўраджай. Недацэніваць гэтага ня можна.

З цэлым націскам трэба падчыркнуць, што земляроб перш чым браць пазычку на выкармліваньне, павінен усё добра аблічыць. Хто аднак мае шмат свае бульбы і ня вельмі старую, зусім здаровую жывёлу, той на выкармліваньні павінен зрабіць цалком добры інтэрас. Рызыка-ж пры гэтым вельмі малое, блізу ніякае.

šak chvaroba beri-beri; hinie jon pry ciaplını vyšej 100 C, znachodzicca ў kvašnicach, u ryžovых votrubach i zbažovых rastkoch; raspuskajecca ў vadzie i ў alkoholi.

Vitamin C vielmi čutki na vysokuju temperaturu; znachodzicca ў cytrynovym i ў pamarančavym soku.

Pavodle dahetulašniaha stanu viedy choč kožnaja žyviela vymahaе vitaminsy u svajoj pašy, to adnak heta patreba ў kožnaj žyvioly nia rońnaja. Asabliva čutkija na niastaču vitaminsy u pašy byvajuć chatnija ptuški, jak kury j inš. Druhaja asablivašć samых vitaminsy u tym, što choč јany znachodzicca napr. u ўсіакім ziarniaci zboža, to adnak nia ў kožnym hatunku adnolkava razmieščany. Padčas kali napr. u ryžu vitaminsy znachodzicca blizu vyklučna ў łusce, dyk ў jačmieniu јошч davoli mnoha vitaminsy i ў samym ziarniaci. Padobna šmat јошч vitaminsy i ў ziarniaci żyta. Ad sposabu razmiaščeńnia vitaminsy u ziarniaci zaleža sposab ichniaha pryhatavańnia da spažyćcia. I tak, padčas kali ў ryžovых krupach niama zусім vitaminsy, i kury kormlenyja — јany astalisia ў łusce! — hetkimi krupami chvarejuć na avitaminozu, dyk tyja-ž kury kormlenyja krupami jačmiennymi ўžo na hetu chvarobu nie zachvarejuć. Z hetaje samaje прычыны chleb razovy maje ў sabie šmat bolš vitaminsy i таму jon šmat „zdaraviejšy“, čym chleb biely, u jakim razam z атрубамі addzielena j vialikaja častka vitaminsy. Dalej cikava j toje, što kali ўziać kolkašć napr. vitaminu B ў атрубках ryžovых за adzinku, dyk pšaničnyja атрубы tady majuć kala 10 прац., jačmiennyja—kala 20 прац., aўsianyja — kala 10 прац., sušanaja kapusta — kala 10 прац.

Jakoje praktyčnaje značeńnie majuć usie hetyja paznańni? Pieršaje j najvažniejšaje heta toje, što kali chatniuju ptušku karmić pašaj biez vitaminsy, napr. ryžovymi krupami, dyk takaja ptuška spadzie z noh. Inšых chvarobnych prajavaŭ unutra arhanizmu tut ўžo i nie ўspaminajem. Davoli adnak takuju chvoruju na avitaminozu (biazvitaminnašć) ptušku pačacь karmić niamolatym pońnavartasnym zbožam, jak pa dvuch-troch tydniach chvaroba prachodzić. Važna pry hetym i toje, što na avitaminozu najčašćiej pačynaje chvareć chatnija ptuška, hadavana ja ў nienaturalных varunkach, napr. zamknionaja ў muravanyh (betonavym) pamiaščeńni. Z hetaha vyplyvaje praktyčnaja rada druhaja: nia trymacь kurej zamknionymi pa cełых dnioch i choč na chvilinu vypuskacь ich na volu. Ad hetaha zaleža nia tolki ichniaje zdaroўje, ale taja-ža niasučašć i plodnašć.

Dr. C. K.

Што чуваць на сьвеце Гаспадарская хроніка.

Нямеччына — Англія — — Францыя

Нямецкага канцлера Гітлера адведаў англіцкі палітык Гэліфакс. Аб чым гэтыя два палітыкі гаварылі, — гэтага дакладна тымчасам няведама. З таго аднак, што зараз пасля павароту Гэліфакса англіцкі ўрад запрасіў у Лёндан на нараду французскага прэм'ера Шотана і міністра загран. спраў Дэльбо, палітычныя кругі дагадваюцца, што Гітлер мусіў рубам паставіць справу вольнай рукі Нямеччыны ў адносінах яе да Чэхаславацкіны й Аўстрыі і прызнання тымчасам у прынцыпе толькі права Нямеччыны да калёніяў. За гэтыя ўступкі Нямеччына на нейкі час забавязалася-б не дамагацца звароту ей калёній адабраных па сусветнай вайне. Народа гэта мае адбыцца 29 ці 30 лістапада. Агульна думаюць аднак, што Францыя й Англія на гэтыя ўступкі аднак ня пойдучь, бо ў праціўным выпадку яны з Нямеччынай наагул ня справіліся-б.

Монархістычны заговор у Францыі.

Французская паліцыя тыдзень таму назад трапіла на сьляды шырока разбудаванага заговору проціў сучаснага дэмакратычнага ладу ў Францыі. Загаворшчыкі пераходна меліся завесці лэд фашыстаўскі, а пасля толькі прыняць строй монархістычны. Па цэлай Францыі цяпер выкрываюць вялікія склады ўсялякай зброі. У заговор замяшана было шмат людзей.

На Далёкім Усходзе.

Па чатырохмесячных баёх у Шанхаі кітайцы адступілі ў кірунку свае новае сталіцы Нанкіна, каторую таксама эвакууюць, прыгатаўляючыся там да вялікай бітвы. Апошнія (26.XI) тэлеграмы паведамляюць, што па двутыднёвым панаваньні японцаў у Шанхаі набліжаюцца дні голэду; запасы прадуктаў аблічаны толькі на тры дні. Абаронай Нанкіна кіруе сам маршал Чан-Кай-Шэк. Вайсковыя кругі аднак ня вельмі вераць у тое, каб Нанкін утрымаўся. Затое ўсе згодны ў тым, што тактыка кітайскага ваеннага камандаваньня дагэтуль вельмі аберагае свае сілы. А пакуль сілы не разьбіты, дагэтуль надзея на перамогу зусім апраўданая. — Японцы, акрамя акцыі ваеннай, разьвілі сільную акцыю прапагандную. Уключыўшы анагдай Італію ў „процібальшавіцкі“ дагавор, японцы выслалі 24 г. м. у Італію „надзвычайнага“ пасла, віцэадмірала Ямамонто, які мае прадстаўляць „сто тысячную масу“ японскіх рымска-каталікоў і ня толькі ў Ватыкане, але так-жа ў іншых ста-

ліцах Эўропы вельмі прапаганду на карысьць Японіі. — Характэрна пры ўсім гэтым, што Японцы дагэтуль не аб'явілі вайны Кітаю і ўвесь час заяўляюць, што яны ваююць ня проціў кітайцаў, а толькі проціў бальшавіцкіх уплываў у Кітаю: хітрэй мусіць і выдумаць трудна.

Італія проціў Францыі.

Адносіны паміж Італіяй і Францыяй былі дагэтуль благія а цяпер яшчэ пагаршаюцца. Усе кажуць, што ў раскрытым фашыстаўскім заговору ў Францыі мачала пальцы Італія, якая акрамя таго снуе пляны і на французскі востраў Корсыку. Усё гэта, зразумела, вельмі варожа настрайвае Францыю проціў такой неспакойнай суседкі, як Італія.

Карыстайце з восенскіх і зімовых доўгіх вечароў, каб даведацца аб лепшых спосабах гаспадаркі і жыцьця. Памочнымі да гэтага могуць быць наступныя кніжкі:

1. Klimovič Ad. inž.: Ziemlarobskaja čytanka, č. I. Zbornik stacij ab haspadarcy polnaj, damovaj, žyviołahadoŭli, malačarstvie, pčalarstvie, rybactvie, lašnictvie i h. d. Ваўчун 144. Цана 75 hr.
2. Klimovič Ad. inž.: Leky na ździeki. Rapularny narys kooperatyŭnaj samapomačy. Bač. 32. Цана 20 hr.
3. Зеленскі В.: Ботаніка. Падручнік дзеля пазнаньня жыцьця ўсіх нашых расьлінаў (дрэваў, траваў, кветак, грыбоў і г. д.). Бач 159. Цана 1 зл.
4. Turonak B. dr.: Hygijena ŭzhadavaŭnia dziciaci. Naŭoŭnyja pravily zdarovaŭha žyćcia. Bač. 40. Цана 15 hr.
5. Пачопка Я.: Малочная карова. Як выбіраць, карміць і даглядаць. Бач. 84. Ц. 75гр.
6. Пачопка Я.: Як выбраць добрага няня. Бач. 31. Цана 60 гр.
7. Пачопка Я.: Пчолы і як вадзіць іх у рамовых вульлэх. Бач. 200. Цана 2,50 зл.
8. Малышэў Н.: Фізыялёгія і анатомія чалавека. Як пабудавана людзкое цела і як працуе ягоны арганізм. Бач. 120. Ц. 1 зл.
9. Лункевіч В.: Закон жыцьця сярод жывёлаў і расьлін. Бач. 53. Цана 60 гр.
10. Крывіцкі й Выкачка: Як палепшыць песнавую глебу. Бач. 24. Цана 20 гр.
11. Karalenka M.: Majovy chrušč i sposaby baračby z im. Bač. 12. С. 10 hr.
12. Hrynkievičy dr. dr. St. i J.: Rady chvorym i zdorovym. Ab zaraznych i inšych chvarobach. č. I. Bač. 119. Цана 50 hr.
13. „Samapomač“, hadavik 1932-33 С. 3 зл.
14. „ „ „ 1934 Цана 3 „
15. „ „ „ 1935 „ 3 „
16. „ „ „ 1936 „ 3 „

Хто выпісвае за раз больш як на 10 зл., той за перасылку ня плаце. Хто выпісвае на менш, той павінен да кожнай залатоўкі вартасці кнігі дадаць яшчэ 15 грошаў на перасылку. Найтаней выпісваць перасылаючы грошы наперад, бо за „zaliczeniem“ пошта дарахоўвае йшчэ даплату асобную. Хто аднак хацеў-бы выпісаць кнігі за за zaliczeniem, той мусіць наперад прыслаць найменш траціну вартасці заказу. Без задатку заказы ня выконваюцца.

Усе заказы на пералічаныя і ўсякія іншыя кніжкі й часопісы хутка выконвае

**Беларуская Кнігарня
«ПАГОНЯ»**

Вільня, Завальная 1.

Развод. Колькі год таму назад пад націскам урадовых колаў наступіла злучэньне польскіх арганізацый фахова-земляробскіх і земляробска-коопэратыўных, якія сваёю чыннасьцю абыймаюць і вёскі беларускія. Злучэньне гэта адбылося пад страхам затрыманьня ўрадавых дапамогаў, якія да таго часу ўспомненія фаховыя арганізацыі атрымывалі, і без каторых ніяк існаваць не маглі. І злучыліся: асадніцкія „kółki“ з абшарніцкім „T-wem Rolniczym“ — у С.Т.О. і К. Р. а „Związek Spółdzielni Rolniczych“ з „Związkiem Polskich Spółdzielni“ — у „Związek Spółdzielni Rolniczych i Zarobkowo Gospodarczych R. P.“ Ужо з самага пачатку відацца было, што з гэтага злучэньня ня можна нічога путнага спадзявацца. Так і сталася, бо кожная старана, відаць, думала перад усім аб сабе. З часам выявілася, што пад сурвольнай страхой „спалучаных“ арганізацый няма згоды: у С.Т.О. і К. Р. (Centr. T-wo Organizacyj i Kółek Rolniczych) перамаглі элементы дробна-гаспадарскія (асаднікі), затое ў саюзе коопэратываў узялі верх староньнікі пазнанскай „Unji.“ У дадатку ў сям'і самых асадніцкіх „кулкаў“ таксама быццам няма згоды. Чым гэта ўсё кончыцца — пакажа будучыня, нават вельмі недалёкая. — Сягоньня-ж ясна толькі тое, што няма ладу там, дзе хоць і ёсьць грошы, але дзе людзі працуюць не з пракананьня, а толькі з прымусу.

Кепска быць слабым — ня добра і сільным. Украінская коопэрацыя ў Галіччыне, паміма ўсіх перашкодаў, добра разьвіваецца. Коліць гэта вочы „Kurjera Polski“, які сьцьвярджае, што калі ў 1921 г. украінцы ў Галіччыне мелі 520 коопэратываў, дык у 1935 г. мелі іх ўжо 3.211, з 535 тыс. сяброў і абаротам блізу 86 мільёнаў зл. У гэтым-жа часе і на гэтым самым абшары палякі мелі 1.086 коопэратываў, з 340 тыс. сяброў і каля 57 мільёнамі абароту. Гэта аўтора зацемкі так пужае, што ён проста кліча ратунку... хто з гэтым ратункам мае туды йсьці, выразна па іменню ня кажыцца. Варта аднак увагі зацемка украінскай прэсы, што аднаму з паведавых аддзелаў украінскага „Цэнтрсаюзу“ (у Перамышлі) мясцовыя польскія ўлады забаранілі рабіць ужо згон сьвіней, дзеля скупліваньня іх для сваіх коопэратыўных бойняў. Думаем, што паясьненні да гэтага лішнія.

Азотныя штучныя гнаі не патанеюць. Розныя гаспадарскія арганізацыі дамагаліся, каб дзяржаўная фабрыка штучных азотных гнаёў у Мосьціцах і Хожаве апусьціла цэны на свае прадукты. Фабрыка гэта анагдай адказала аднак, што зьніжкі ніякай ня будзе.

